

"ΤΟ ΒΗΜΑ"
5/3/77

‘Ο Καζαντζάκης καί οί γυναίκες

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ ΤΟΥ

‘Από τήν κυρία ‘Ελένη Καζαντζάκη, «Τό Βήμα» έλαβε έπιστολή απαντητική στό άρθρο του κ. Γ. Ε. Στεφανάκη «‘Ο Καζαντζάκης καί οί γυναίκες», πού ή έφημερίδα μας είχε δημοσιεύσει τήν 23η ‘Ιανουαρίου. Τήν έπιστολή της αυτή —πού ακολουθεί— ή κυρία Καζαντζάκη είχε τήν εύγενή καλοσύνη νά συνοδεύσει, όπως μάς γράφει, μέ «δύο φωτογραφίες του Νίκου από τά τελευταία χρόνια, γιά νά δείτε πόσο είχε κοατήσει τό κέφι του, άν κι ήξερε πιά πώς είταν άρρωστος».

‘Η κυρία Καζαντζάκη γράφει :

‘Αγαπητέ Κύριε,
‘Αθηναίο παλιοί φίλοι, παρανεμεμένοι μέ τά γραφτά σας, μου έστειλαν τό άρθρο σας: Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, (Ψυχολογική προσπάθεια μέ τρείς σταθμούς), δημοσιευμένο στό «Βήμα» τής Κυριακής, 23.1.77. Γιά νά τούς εύχαριστήσω, άποφασίζω σήμερα νά σας άπαντήσω.

Γιά τήν κ. Γαλάτεια, πού γνώρισα από πολύ κοντά, δέν πρόκειται νά μιλήσω. ‘Ασέβεια μεγάλη μου φαίνεται, σά τιμωρυχία, νά ξεσκαλίζουμε τόν Ιδιωτικό βίο όποιοδήποτε καί μάλιστα άν τό πρόσωπο πού κρίνουμε δέν ζει κι έπομένως δέν μπορεί νά διαμαρτυρηθεί γιά όσα του καταλογίζουμε, άς είναι καί μέ άγαθή πρόθεση.

Γιά τά κίνητρα μιάς τόσο έμμονης καί δυσφημιστικής έκστρατείας ενάντια στόν Καζαντζάκη υπάρχουν πολλές γνώμες. Θά άρκεστώ σήμερα σέ δύο, πού μου τίς έδωσαν παλιοί φίλοι καί σύμμαχοι της πρώην οικογένειας του Νίκου Καζαντζάκη:

‘Η διαφυγούσα δόξα, κ. Καζαντζάκη! Καί: «Είχαν τή δόξα σπίτι τους καί τήν κλώ-

μα, γιατί δέ ζητήσατε νά τό γνωρίσετε; Θά σας έβγαζε από όρισμένες πλάτες καί δέ θά μέ άναγκάζατε σήμερα νά σας γράψω.

‘Οχι, λοιπόν, όχι! Δέν αντίγραφα έφτά φορές τήν ΟΔΥΣΣΕΙΑ! Δέ μέ πρόσταζε ό Νίκος Καζαντζάκης! Δέν ήταν κρύας κι εγωιστής, μήτε σοβαροφανής, ύποκριτης καί φουσκομένος διάνας. Ένας άπλος άνθρωπος, ή ζωή μαζί του — καί τό ξέρουν όσοι είχαν τήν τύχη νά ζήσουν δίπλα του—

τζάκης τή χρωστάει στόν έλληνοιστή καί ύφυπουργό Παιδείας, τόν Σουηδό Μπέρζε Κνές, πού μετάφρασε μέ καταπληκτική ταχύτητα σχεδόν όλα τά μυθιστορήματα του Καζαντζάκη. Καί στόν Γερmano - Νορβηγό συγγραφέα Μάξ Τάου, πού διάβασε τό Χριστό ξανασταυρώνεται καί τόν Ζορμπά, ένθουσιάστηκε καί άνασχοιπήθηκε νά βρει εκδότες, στις σκανδιναβικές χώρες καί στην ‘Αμερική.

Οί δύο αυτοί άντρες, ό ‘Αμερικανός εκδότης Μάξ Λίν-

Στό Καντεμάριο (πάνω από τό Λουγκάνο) διασκεδίζει, «Πώς τρών οί ‘Ιταλοί τά μακαρόνια!» μέ τήν ποιήτρια Μίλα Μπαόνε (‘Ιούλιος 1955)

είταν χαρούμενη καί γεμάτη εύχάριστες εκπλήξεις. Συχνά δύσκολη στόν οικονομικό τομέα, αλλά ό Καζαντζάκης, είταν τέτοιος άλχημιστής πού ήξερε ν’ αλλάζει τή στενωχώρα σ’ εύτυχία μέ τή φιλοσοφημένη του κοσμοθεωρία, τά χάνει, τό καλαιμπούρι καί τό πλατύ του γέλιο. Καί σά μάτια του πάντοτε, αντικαθερπίζονταν ό έαυτός σου, καλύτερος άπ’ ό,τι πραγματικά είσαι....

‘Εκείνη τήν ιδιαίτερη λάμψη πού έδινε στή ζωή ό Νίκος Καζαντζάκης, τή θυμούνται άκόμα δύο μαρουδάκια πού ζού-

κολν Σούστρερ, ό ‘Αγγλος εκδότης Γκέοργκ Χίλλ, ό ‘Αργεντινός εκδότης Κάρλος Λόλε, ό ‘Ολλανδός εκδότης Α. Μπλέμσμα, έρχονταν σχεδόν κάθε χρόνο νά κουβεντιάσουν μέ τόν αγαπημένο τους συγγραφέα. Καί πρέπει νά πώ πώς όλοι τους δέ μέ ξεχώρισαν ποτέ από τόν Νίκο, γι’ αυτό τους χρωστώ μεγάλη χάρη.

‘Αν πριν άποφασίσετε νά μέ εκσιγραφήσετε άποφασίσατε νά μέ γνωρίσετε, θ’ άποφεύγατε νά ξαναπιάσετε τό χιλιό - είπαμένο, άνοστο παραμύθι καί θά νιώθατε μέ σιγουριά

Στή «Μανολίτα», στην ‘Αντίπολη, 1954. ‘Αρρωστος κιόλας, αλλά πάντοτε γεμάτος κέφι. Μέ τή γυναίκα του καί τήν κ. Ρενόν πού εργάσθηκε μαζί του στην ΟΥΝΕΣΚΟ

πασαν. ‘Αν δέν ύπήρχε άλλη γυναίκα νά τή μοιράζεται σήμερα δέ θά γράφονταν τόσες άνοησίες! «‘Ιως αυτοί οί δύο μεγάλοι σέ ηλικία πιά άντρες, νά έχουν δικίο. Δέν ξέρω...»

Μά άς έρθουμε τώρα σ’ αυτό άνώμαλο ρήμα, τό ΘΥΜΑ, τή «χαριτωμένη κι όμορφη ‘Ελένη... πού αντίγραψε 7 φορές τήν ΟΔΥΣΣΕΙΑ... έτοιμη νά εκπληρώσει τίς έπιθυμίες καί τίς Προσταγές (άφήσατε μέ νά γελάσω!) του αγαπημένου της». Καί τί αγαπημένος! Κρύας, σκληρός, έγωπαθής, άνίκανος νά νοιώσει καί νά ικανοποιησει μιάν τρυφερή γυναίκα....

Τί παραμύθια!

‘Η γλώσσα μου μέ τρώει νά σας ρωτήσω:

— ‘Αφού αυτό τό «δωροφο καί χαριτωμένο» κι ύπομονετικό μέχρι Βλακείας θύμα ζει ακό-

σον γιά λίγον καιρό κοντά μας τά καλοκαίρια καί πού είναι σήμερα δύο όμορφες κυρίες. Τό μάτι τους λάμπει όταν μιλούν γιά τόν «θείο» τους τόν Δρακούλη!

Πρέπει ακόμα νά τονίσω πώς δέν έγραψα π ο τ έ π ρ ώ τ η σέ κανέναν εκδότη, μέ εξαίρεση ένα Γάλλο πού τόν έλεγαν ‘Ωμπιέ. Καί στό γνωστό μου συγγραφέα Ζάν Κασσού, πού πολύ τόν εκτιμούσα καί πού ένθουσιάστηκε μέ τόν ΤΟΝΤΑΡΑΜΠΑ. ‘Απαλλάξτε όμως σέ όλα τά γράμματα πού λαβαίνω, σέ μικρούς καί σέ μεγάλους... Καί δέν είναι λίγα!

‘Επίσης πιστεύω πώς άν τό έργο είναι εκασό, ό,τι καί νά κάνουμε δέ θά τό σώσουμε. Κι αντίστροφα, άν τό έργο είναι καλό, ό,τι κι άν κάνουν δέ θά τό καταστρέψουν.

Τήν πρώτη του όμως έπιτυχία στό έξωτερικό ό Καζαν-

γιατί τέριαξαν τόσο καλά δύο άνώμαλα ρήματα, ό Νίκος Καζαντζάκης κι ή ‘Ελένη Σαμίου. Θά βλέπατε ακόμα πώς, χωρίς νά ύπάρχει αφέντης νά μέ προστάζει, δέν ξεστράτιστα από τό μονοπάτι πού είχαμε λεύτερα διαλέξει οί δύο μας, πριν από μισόν αιώνα. ‘Απλούστατα, γιατί αυτό είναι τό φυσικό μου κι αυτό τό μονοπάτι μου άρέσει.

Είστε φαντάζομαι ακόμα νέος κι είναι κρίμα νά ζεύεστε σέ ξένα άσματα. Μέ περισσότερο ένθουσιαστική γαλήνη καί μεγαλύτερη επαγγελματική εύσυνειδησία θά προσφέρατε σίγουρα πολύ περισσότερα στός φιλολογικούς κύκλους, αλλά καί σέ πλήθος άπλους ανθρώπους, πού ίσως σας διαβάσουν.

Μιλώ έτσι, γιατί θά μπορούσα νά είμαι ή υπτέρα σας.

ΕΛ. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ